

Gyürky Katalin

Kortárs drámák és alkotóik a XV., jubileumi DESZKA Fesztiválon

A 2006-os megalakulása óta a kortárs magyar drámákra fókuszáló, interperszonális formában 2019-et követően most először megrendezett – egyben újratervezett – DESZKA Fesztivál idén XV. alkalommal várta a szakmát és a szélesebb közönséget a Csokonai Nemzeti Színházban, Debrecenben. A több mint egyhetes, 2024. május 9. és 18. között harmincegy előadással és számtalan kísérő programmal színesített seregszemle a kortárs magyar dráma helyzetét az újragondolás jegyében az eddigiektől eltérő nézőpontokból is górcső alá vette.

Azt, hogy a kortárs magyar dráma népszerűsítését valahol gyermekkorban kell elkezdeni, az idei DESZKA Fesztivál két programsorozata is megmutatta: a cívisvárosi teátrumában évek óta sikerrel működő CSIP – Csokonai Ifjúsági Program – május 9-én és 10-én, azaz a biennálé nyitónapjain ifjúsági előadásokkal, kerekasztal-beszélgetésekkel és workshopokkal gazdagított konferenciát rendezett annak érdekében, hogy körüljárja: a kisgyermekes – az óvodások és az általános iskolások – körében elszennvedett traumák feldolgozására maga a színház, a színpadi forma milyen megoldásokat nyújthat. Ezt követően, május 11-től, a felnőtteknek szóló DESZKA-előadásokkal párhuzamosan megindult az immár nagy múltú visszatekintő GörDESZKA szekció is, amelyet a Csokonai Nemzeti Színház társszervezője, a Vojtina Bábszínház koordinált. Válogatásukkal, a kor-

osztályi vonatkozásban igen széles nézőközönséget megszólító, háromévestől kilencvenkilenc éves korig látogatható fesztiválra meghívott előadásaikkal azt bizonyították: a bábjáték, a báb mint közvetítő eszköz mennyire érvényes és releváns módon tud reflektálni napjaink megoldandó problémáira. Ilyen például a gyermekek közötti lelki abúzus, amely az osztályközösségekben egyre gyakoribb (lásd a Wéber Anikó írta és Kolozsi Angéla rendezte *Az osztály vesztese* című produkciót) vagy a covid okozta traumáink, amelyeket a Budapest Bábszínház felnőtteknek szóló, tíz kortárs magyar szerző szövegéből készült *Dekameron 2023* című előadása tárt elénk a felnőttszínházat és a bábszínházat csodálatosan ötvözve.

Amikor a *Dekameron 2023* kapcsán a tíz kortárs szerzőt említettem – hisz a bábszínházi előadás olyan szerzők szövegein alapul, mint Fábrián Péter, Gimesi Dóra, Háy János, Jászberényi Sándor, O. Horváth Sári, Parti Nagy Lajos, Székely Csaba, Szikszai Rémusz, Tasnádi István, Závada Péter –, el is érkeztünk a jubileumi DESZKA Fesztivál egyik fő kérdéséhez, amelyet a szervezők szándékai szerint nem is feltétlenül a felnőtteknek szánt, a seregszemlére a legnépszerűbb hazai és határon túli színházakból a cívisvárosba invitált előadások válaszoltak meg, hanem az úgynevezett SzélDESZKA néven futó kísérő programok igyekeztek vizsgálni. Nevezetesen azt a „Mit takar manapság a kortárs drámaíró fogalma?” problematikát, amelyre könyvbemutatók, kerekasztal-beszélgetések, felolvasószínházi performanszok egyként kívántak választ találni.

A kortárs magyar drámák fáradhatatlan fáklyavivője és könyv formában történő megjelentetője, a Selinunte Kiadó jóvoltából számos könyvbemutató kísérte az előadásokat, amelyek keretében a szintén a DESZKA társzervezőjének felkért Drámaírói Kerekasztal elnökével, Németh Ákossal vagy épp Forgách Andrással, Tasnádi Istvánnal, Hajdu Szabolccsal, Lőrinczy Attilával, Pass Andreával járta körbe az említett problematikát a kiadó vezetője, Sándor L. István, valamint jómagam, s ezen sorozat keretében került sor egy másik beszélgetésre is az idei seregszemle díszvendégével, Szakonyi Károllyal, akit az *Alföld* folyóirat szerkesztője, Herczeg Ákos szólított meg.

A válasz – bár sok szerző nyilatkozott róla – szimptomatikus módon egy irányba mutatott: a manapság drámaírónak nevezett alkotó kénytelen több, sőt sok lábon állni. Lásd például Lőrinczy Attilát, aki az írás mellett dramaturgként is dolgozik, vagy Tasnádi Istvánt, aki rendez is. A DESZKA Fesztiválon a legtöbb szerepben Hajdu Szabolcs volt látható, aki filmrendező és színész is egyben: a Radnóti Miklós Színház *Legközelebbi ember* című előadását ugyanis nem-

csak rendezőként és szövegíróként jegyzi, hanem a produkció színészeként is, miközben az egyik nagyon fontos és innovatív, idén először megrendezett Szél-DESZKA-program, a Kortárs Drámák Mozgóképen keretében a legújabb filmjét, a *Kálmán-napot* is meg lehetett tekinteni az Apolló moziban. Ahogyan a Tasnádi István filmforgatókönyvéből készült *Memo* című filmet is, akinek egy másik, színpadra szánt szövegét, a *Szibériai csárdást* a József Attila Színház nagyszínpadi előadásában nézhették meg az érdeklődők.

De hogy a „kortárs magyar drámaíró” fogalma még a fent felsorolt „foglalkozásoknál” is tágabban értelmezhető, arra jó példa Gulyás Gábor személye, aki esztétaként, a képzőművészeti projektjei mellett alkotta meg *Új honfoglalás* című drámáját, amelyet a DESZKA keretében felolvasószínházi formában a Csonkai Nemzeti Színház művészei Árkosi Árpád rendezésében mutattak meg a közönségnek.

Hogy mennyire sokféle én bújhat meg egy alkotó ember személye mögött, azt Kiss Csaba is példázza, akinek rendezőként is a nevéhez kapcsolhatjuk legújabb, *Júdás* című kortárs magyar drámáját, amelyet ugyancsak felolvasószínházi formában láthattak a nézők a fesztiválon.

S ha a „kortárs magyar drámaíró” fogalmába ennyi minden beletartozik és beletartozhat, joggal merül fel a kérdés, hogy a magyar nyelvre vagy épp a magyar nyelvről más európai nyelvre fordító személy vajon maga is drámaíróvá válik-e egy-egy más által írt szöveg átültetése közben. A SzélDESZKA egyik kerekasztal-beszélgetése, a *Kortárs drámák külföldön* ezt a kérdést is boncolgatta, amikor Kozma Andrással, Garajszki Margittal, George Volceanovval és Németh Ákossal arról folyt a diskurzus, hogy mi minden határozza meg azt, hogy manapság Szlovákiában, Romániában, Oroszországban vagy épp német vagy angol nyelvterületen eladható-e egy-egy magyarról fordított dráma a színházak számára. A fordítás milyensége, a fordító felkészültsége ehhez csak az első lépcsőfok, ha ugyanis nincs ezen szövegek népszerűsítése mögött hazai vagy külföldi szándék – s persze anyagi forrás –, a fordító nemhogy kortárs drámaíróvá, de elismert fordítóvá se nagyon válhat, hiszen a fiókban maradnak a kész vagy félkész szövegei. A helyzet persze egész más az olyan területeken, ahol a magyar kisebbségi nyelv, s kétnyelvű színházak is működnek, és megint más Oroszországban, ahol az egy Örkény István drámáin kívül nem nagyon tudnak áttörést mutatni a színházakban a magyar szövegek. Még akkor sem, ha olyan kiváló fordítók ültetik/ültették át őket oroszra, mint Okszana Jakimenko vagy épp a 2022-ben elhunyt Tatjana Voronkina. Eközben néha a véletlen mégis megse-

gíti a tehetséget – jó példa erre Németh Ákos pályafutása, akinek eddig több drámakötete jelent meg olaszul, angolul, németül, törökül stb., mint magyarul.

S ha már fordítás: a Debreceni Egyetemen működő DE Színház évek óta kiírja az úgynevezett „Egy sima, egy fordított” pályázatát, amelynek keretében idegen nyelvű drámákat ültethetnek át magyarra az arra kedvet érzők. Az eredményhirdetésnek idén is a DESZKA Fesztivál adott teret, oly módon, hogy a három nyertes szövegből a Színház- és Filmművészeti Egyetem másodéves rendező szakos hallgatói – Kepics Mihály, Vasicsék Botond János és Horváth Mózes – felolvasószínházi performanszot rendeztek a Csokonai Nemzeti Színház színművészeinek közreműködésével.

S ha a „kortárs magyar drámaíró” fogalma ennyire összetett – sőt képlékeny –, vajon mi a helyzet a „kortárs magyar drámával”? Erre is választ kívánt találni a SzélDESZKA egy másik kerekasztal-beszélgetése, amely már a címében is érintette az idei fesztivál egyik fontos nívumát.

1. kép. Új dráma-e a színpadi adaptáció? – Kerekasztal-beszélgetés a SzélDESZKA szekcióban (Fotó: Csokonai Nemzeti Színház)

Az *Új dráma-e a színpadi adaptáció?* című esemény ugyanis azért jött létre, mert ezen a jubileumi seregszemlén a korábbi biennálékhoz képest a felnőtteknek szóló előadások között több olyan is szerepelt, amely klasszikus vagy kortárs regényből, illetve novellából készült. A Kosztolányi Dezső *Édes Anna* című művéből színpadra adaptált Szabó K. István-rendezéséről, a Visky András írta *Kitelepítés* Árkosi Árpád-féle színpadi megvalósításáról, A *mi utcánk* című Tar Sándor-novellából készített, Szabó Attila rendezte monodrámáról, és még számtalan, a DESZKA Fesztiválon nem szereplő, ilyen jellegű átdolgozásról beszélgetvén Lőkös Ildikó dramaturg a kollégáival – Szabó K. Istvánnal, Kozma Andrással, Verebes Ernővel, Visky Andrással – megállapította: igen, az eredeti szövegből készült, színpadra szánt átírat értékelhető kortárs magyar drámaként. Ezért is fontos, hogy ezeknél az előadásoknál a színlapon szerzőként ne a klasz-

2. kép. Pető Kata és Rohonyi Barnabás a Gergye Krisztián rendezte *Milf* című előadásban (Fotó: Csokonai Nemzeti Színház)

szikus mű írója szerepeljen, hanem álljon például ilyesmi az ismertetőben: *Édes Anna. Kosztolányi Dezső regénye nyomán színpadra alkalmazta Lőkös Ildikó és Szabó K. István.*

Persze ne legyenek illúzióink: ez utóbbi problematika – hogy egy klasszikus mű adaptációja vagy egy kortárs dráma bemutatása zajlik-e a színpadon – nyilván csak a szűkebb szakma számára érdekes és fontos. A DESZKA Fesztiválra betérő civil közönség ugyanis – szerencsére – egyként nagy elragadtatással üdvözölte azokat az előadásokat is, amelyek tényleg napjainkban készült drámákat dolgoztak fel – lásd például a Nemzeti Színház ifjú színésze, Berettyán Nándor szövegéből készült *A sűgő* című produkciót, a Kovács Viktor és Kovács Dominik alkotta szerzőpáros *Milf* című drámájából készített kétszereplős, de annál monumentálisabb, a középkorú nők problémáit körbejáró, Gergye Krisztián rendezte előadást, vagy épp a határon túlról a Kucsov Borisz írta és rendezte, a Szabadkai Kosztolányi Dezső Színház *Félelem és reszketés Szabadkán* című darabot, amelyben a mai Szabadkáról kaphatott képet egy bizarr „képregény-drámaként” aposztrofált disztópia formájában a néző. Mint ahogyan a Csokonai Nemzeti Színházban Botos Bálint rendezésében színre vitt Borbély Szilárd-regényből, a *Nincstelenek*ből készített adaptációt vagy az Ady Endre sokak számára ismeretlen szövegeiből színpadra állított *Apró, véres balladák* című produkciót is nagyra értékelte a közönség. Hiszen az egy-egy előadás után felhangzó, hosszú percekig tartó lelkes tapsnál – nemegyszer álló ovációnál – pedig nem is lehetne csodásabb visszaigazolást kapni arra nézvést, hogy a kortárs magyar drámáknak, s így a kortárs magyar drámákat népszerűsítő és ünneplő DESZKA Fesztiválnak igenis helye és relevanciája van a magyar és persze a határainkon átívelő színházi életünkben.